

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЖИТОМИРСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ІВАНА ФРАНКА
НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ІНСТИТУТ ІНОЗЕМНОЇ ФІЛОЛОГІЇ
КАФЕДРА АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ

Дипломна робота

на здобуття освітньо-кваліфікаційного рівня «магістр»

**ГЕНДЕРНІ ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕДАЧІ КОЛІРНОЇ ЕМОТИВНОСТІ
В ПРОЗІ ТОМАСА ГАРДІ**

Виконала:

студентка VI курсу 62 групи
напряму підготовки: 020303 Філологія
спеціальності: 8.02030302 Мова і
література (англійська)*

Яременко Наталя Русланівна

Науковий керівник:

кандидат філологічних наук,
доцент кафедри англійської мови

Онопрієнко Тетяна Миколаївна

Житомир – 2014

ЗМІСТ

ВСТУП.....	4
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ ГЕНДЕРНО МАРКОВАНОЇ КОЛІРНОЇ ЕМОТИВНОСТІ В ХУДОЖНЬОМУ ТЕКСТІ.....	10
1.1. Проблеми взаємодії колірною та емоційного досвіду в лінгвістиці.....	10
1.1.1. Колір як міждисциплінарний об'єкт дослідження.....	10
1.1.2. Системний характер кольоропозначень в англійській мові.....	16
1.1.3. Семантико-когнітивний аспект дослідження емотивності в художньому тексті.....	21
1.1.4. Контекст як необхідна умова реалізації колірної емотивності в художньому тексті.....	29
1.2. Гендерні стереотипи як типи комунікативної поведінки.....	33
1.3. Лінгвостилістичні засоби передачі гендерної емотивності в художньому тексті.....	35
Висновки до Розділу 1.....	42
РОЗДІЛ 2. ГЕНДЕРНА СПЕЦИФІКА РЕПРЕЗЕНТАЦІЙ КОЛІРНОЇ ЕМОТИВНОСТІ У ПРОЗІ ТОМАСА ГАРДІ.....	45
2.1. Концепція гендерної особистості в прозі Томаса Гарді у контексті епохи.....	45
2.2. Прагматичний потенціал гендерно маркованих кольоропозначень у передачі емоційної інформації	49
2.2.1. Колірна картина світу Томаса Гарді.....	49
2.2.2. Прагматична спрямованість ахроматичних кольорів.....	51
2.2.3. Прагматична спрямованість хроматичних кольорів.....	60
2.3. Роль гендерної спрямованості колірної емотивності в реалізації авторського задуму.....	68
2.3.1. Колірна емотивність як маркер домінантної характеристики жіночих персонажів.....	68

2.3.2. Прагматична спрямованість ахроматичного колориту чоловічих емоцій.....	74
2.4. Колірні пріоритети та їх функціональні особливості як елемент гендерно маркованої індивідуально-авторської картини світу	80
Висновки до Розділу 2.....	88
ЗАГАЛЬНІ ВИСНОВКИ.....	91
РЕЗЮМЕ.....	97
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	101

ВСТУП

Колір як невід’ємна складова життєдіяльності людини споконвічно відігравав важливу роль у процесах сприйняття дійсності, якісно-оцінного освоєння навколишнього середовища, символізації та концептуалізації її значимих фрагментів. Колірне середовище, колірне бачення світу осмислюється у кожену епоху відповідно до «колірокультурних» пріоритетів.

У художньому творі колір та світло не лише сприяють створенню образності: у семантичних інтерпретаціях колірних номінацій художні тексти є важливим джерелом інформації, розширюють сполучувальні можливості кольоропозначень, а контекст як складова частина тексту сприяє реалізації семантичного потенціалу кольоропозначень. Тому вивчення семантичних процесів формування групи кольоропозначень, їх стилістичних та естетичних функцій у художніх текстах, що мають великі можливості у передачі різноманітних емоційних, естетичних та символічних значень, є достатньо важливим.

В сучасній лінгвістиці проблема інформативної ємності кольору та кодування емоційної інформації привертала увагу багатьох лінгвістів (Л.Г. Бабенко [1], Т.С. Кириленко [19], В.І. Шаховський [48], Б.А. Базима [2], Р.М. Фрумкіна [47]). Гендерні питання, що вивчають мовні явища, пов’язані з відмінністю носіїв мови за статтю, активно досліджуються як у вітчизняному (О.Л. Бессонова [5], Н.Д. Борисенко [6], О.Л. Козачишина [27], А.В. Кириліна [20; 21; 22], А.П. Мартинюк [40] та ін.), так і в світовому (А. Фішер [58], Дж. Коутс [54], Т. Екес [57], Г. Клайд [54] та ін.) мовознавстві.

Проте залишаються не до кінця вивченими питання, які розкривають причини використання кольоропозначень в якості засобів передачі емоцій. Виникає необхідність вивчення питань кодування емоційної інформації засобами кольоропозначень у художньому тексті, що дозволить зрозуміти специфіку асоціативного емотивного переосмислення кольоропозначень в контекстуальних умовах художнього тексту. Серед зазначених проблем

особливої уваги заслуговує дослідження оцінної специфіки індивідуально-авторського світосприйняття та ролі колірної емотивності в реалізації авторського задуму.

Останнім часом спостерігається стійка тенденція до використання комплексного міждисциплінарного підходу до лінгвістичних досліджень, яку можна охарактеризувати як акцент на тому, що за кожним текстом стоїть мовна особистість, яка володіє системою мови, яка має свою соціальну стать і її репрезентацію у мові.

Дане дослідження виконується у рамках антропоцентричного підходу, для якого характерним є особливий інтерес до розуміння та реконструкції гендерно-емоційної специфіки індивідуально-авторського колірною світосприйняття, естетичної значимості кольору. **Актуальність** даного дослідження зумовлена необхідністю більш комплексного аналізу та пошуку різних шляхів інтерпретації мовного вираження гендерних емоцій за допомогою кольоропозначень, які є органічними складовими широкої проблематики антропоцентричності у мові та тексті. В роботі акцент зроблено на функціонально-прагматичній специфіці кольору в структурі свідомості суб'єкта як носія мови певної статі, на його смислоутворюючому потенціалі і місці в індивідуально-авторській картині світу.

Об'єктом дослідження є гендерно марковані кольоропозначення, що несуть емотивну інформацію у прозових творах Томаса Гарді. **Предметом** дослідження є комунікативно-прагматичні особливості емотивно навантажених кольоропозначень, їх гендерна специфіка та роль у формуванні індивідуально-авторської картини світу.

Матеріалом дослідження слугували тексти романів англійського письменника Томаса Гарді із циклу «Novels of Characters and Environment» («Романи характерів і середовища»), а саме: «Tess of the d'Urbervilles» («Тесс із роду д'Ербервіллів») та «Jude the Obscure» («Джуд Непомітний») загальним обсягом 982 сторінки.

У якості **гіпотези** дослідження висунуто наступне припущення: аналіз гендерних особливостей репрезентації емоцій колірними засобами, які є невід'ємними складовими функціонально-семантичного поля кольору у текстовому просторі романів Т. Гарді, дозволяє отримати додаткову інформацію про даний фрагмент мовної картини світу автора, специфіку його оцінного світогляду як письменника та як мовної особистості, про значення і функції гендерної диференціації колірної емотивності у його насиченому психологізмом художньому світі.

Мета даного дослідження полягає у виявленні гендерних особливостей емотивно навантажених кольоропозначень як компонентів індивідуально-авторської картини світу Томаса Гарді. Досягнення поставленої мети передбачає вирішення наступних **завдань**:

- 1) уточнити поняття колірної емотивності в лінгвістичній науці;
- 2) дати визначення колірної картини світу письменника у кореляції з художньою та мовною картинами світу;
- 3) дослідити структурно-семантичну організацію ідіостильового поля кольору та в романах Томаса Гарді «Тесс із роду д'Ербервіллів» та «Джуд Непомітний»;
- 4) виокремити основні мовні засоби експлікації емоційної інформації у чоловічих та жіночих образах в текстовому просторі романів Томаса Гарді;
- 5) визначити гендерно детерміновані комунікативно-прагматичні особливості, а також текстову взаємодію ахроматичних та хроматичних кольорів у передачі колірної емотивності у романах Томаса Гарді;
- 6) визначити гендерні особливості прагматичної заданості кольору як маркеру емоційно-оцінного сприйняття персонажу, довести участь емотивних кольоропозначень у психологічному зображенні особистості персонажу.

Наукова новизна дослідження полягає в тому, що у роботі вперше представлено комплексний аналіз гендерної диференціації емотивно навантажених кольоропозначень у текстовому просторі Томаса Гарді. Доведено пріоритет ахроматичної колірної лексики в типізації персонажів за

гендерною ознакою, що зумовлений найбільшим ступенем її денотативної невизначеності і високим комунікативно-прагматичним потенціалом у плані забезпечення трагічної тональності художніх творів автора.

Теоретична значущість роботи полягає у подальшій розробці окремих питань психолінгвістики, лінгвокультурології, лінгвістики кольору, гендерної лінгвістики. Теоретичні висновки, отримані в результаті дослідження, поглиблюють знання про гендерні особливості лінгвоколірної картини світу, розширюють уявлення про естетику кольоропозначень як інструментів художнього пізнання, сприяють подальшому розвитку положень емотиології, які пов'язані з кодуванням гендерних особливостей емоційної інформації у художньому тексті та виявленням специфіки індивідуально авторського мовомислення.

Практична значущість дослідження визначається тим, що його матеріали і результати можуть використовуватись на заняттях з практичного курсу англійської мови, стилістики, інтерпретації та лінгвістичного аналізу художнього тексту, лексикології, аналітичного читання, в курсах лекцій з історії англійської літератури.

Основним **методом** наукового дослідження став описовий метод у всіх його варіаціях (спостереження, узагальнення, інтерпретація, класифікація). Також використовувались прийоми контекстуального, компонентного, дистрибутивного і порівняльного аналізу та прийоми кількісного підрахунку.

На захист наукової роботи виносяться наступні положення:

1. Колірна емотивність тексту художнього твору актуалізується завдяки ієрархічно організованим текстовим компонентам, які містять кольоропозначення, пов'язані з експлікацією емоціогенних знань.
2. Колірна картина світу письменника як складова його загальної художньої картини світу є сукупним, відображеним у його творах індивідуальним уявленням про світ кольору, система колірних, узуальних, конотативних, символічних та естетичних смислів, яка може мати чітку гендерну диференціацію. Колірна домінанта в романах Томаса Гарді реалізується за

допомогою цілого ряду мовних засобів і прийомів: використання зорових предикатів, концентрації колірної лексики, предметної деталізації образних засобів, пейзажних, портретних та інтер'єрних описів.

3. Ідіостильове поле кольору представлено у текстовому просторі романів Т. Гарді десятима семантичними мікрополями : white (білий), black (чорний), red (червоний), green (зелений), grey (сірий), yellow (жовтий), brown (коричневий), blue (синій/блакитний), pink (рожевий), violet (фіолетовий), компоненти яких експлікують різну гендерно детерміновану емоційну інформацію.

4. Експлікація гендерних розбіжностей емотивного потенціалу кольоропозначень і, відповідно, набування емотивних смислів, реалізується в різних лексико-семантичних і текстових умовах. Ефект посилення дії жіночого або чоловічого образу досягається за допомогою повтору одиниць лексико-семантичного поля «колір», в тому числі і в сильних позиціях.

5. Характерний для колірної картини світу Т. Гарді пріоритет ахроматичної лексики зумовлений її високим комунікативно-прагматичним потенціалом, співвіднесеністю з художнім образом, регулярністю повторів. Кількісна перевага одиниць мікрополів чорного та білого кольорів для опису і вираження емоцій жіночих та чоловічих персонажів, їх емоційна оцінність, тонка колірна диференціація та нюансування відтінків забезпечує трагічну тональність романів Т. Гарді.

6. Функціонування колірної емотивності гендерного спрямування у прозі Томаса Гарді безпосередньо пов'язане з авторською інтенцією і дає можливість авторові передати особисте ставлення до інформації, що міститься у художньому тексті.

Апробація результатів дослідження здійснювалась на VI-ій Міжнародній науково-практичній конференції студентів, аспірантів та молодих науковців Житомирського державного університету імені Івана Франка 22 березня 2014 року, а також на Щорічній конференції студентів та магістрантів в Міжнародному гуманітарному університеті (м. Одеса) 16

травня 2014 року. Деякі положення та результати дослідження висвітлені у статтях «Гендерні особливості передачі колірної емотивності в прозі Томаса Гарді» та «Прагматичний потенціал гендерно маркованих кольоропозначень у передачі емоційної інформації у прозі Томаса Гарді», що ввійшли до збірок матеріалів зазначених вище наукових конференцій. Крім того, апробація наукового дослідження здійснювалась на засіданні кафедри англійської мови ННІ іноземної філології Житомирського державного університету імені Івана Франка 12 травня 2014 року.

Структура роботи. Дослідження складається із вступу, двох розділів та висновків до кожного з них, загальних висновків, списку опрацьованих джерел та літератури. У вступі обґрунтовується актуальність теми дослідження, формулюються його мета, завдання, об'єкт та предмет, подається перелік використаних методів дослідження, вказується матеріал дослідження, визначаються теоретична та практична значущість роботи, а також її новизна. До вступу включені положення, що виносяться на захист та структура роботи. Результати наукового дослідження пройшли апробацію, що зазначається у вступі. Перший розділ нашої роботи присвячено дослідженню проблеми взаємодії колірного та емоційного досвіду в лінгвістиці, розглядається системний характер кольоропозначень в англійській мові та лінгвостилістичні засоби передачі гендерної емотивності в художньому творі. В другому розділі роботи досліджуються прагматичний потенціал гендерно маркованих кольоропозначень у передачі емоційної інформації та розглядаються гендерні особливості колірних пріоритетів як елементів вираження індивідуально-авторської картини світу. У висновках узагальнюються результати магістерського дослідження. Загальний обсяг роботи становить – 107 сторінок.

ЗАГАЛЬНІ ВИСНОВКИ

Різноманіття та велика кількість областей використання гендерно та емотивно спрямованих кольоропозначень у сукупності з іншими факторами слугують причиною наукової рефлексії різних систем знань. Безсумнівний інтерес представляє вчення про феномен гендерних розбіжностей використання кольору і для мовознавців, так як він володіє значною інформативно-сисловою ємністю.

Поняття кольору та кольоропозначення або колоративу є різними за своєю суттю. Колір – це явище фізичного світу, що сприймається нашими органами зору і є світловими хвилями різної довжини. На мовному рівні колірні відчуття реалізуються у вигляді кольоропозначень. Колоративи або лексичні кольоропозначення є об'єктами мовної дійсності, лексикою, що позначає ті чи інші кольори. Вони характеризуються місткою семантичною структурою, великою стильовою активністю і є одним із засобів актуалізації емоцій у художньому тексті.

Кольоропозначення поділяють на похідні та вторинні. Безумовно, останні є завжди похідними, тобто обов'язково утворені від слова з первинною семантикою, але колоративне значення у таких слів є вторинним. При дослідженні художнього мовлення важливим є поділ найменувань кольору на нейтральні та стилістично-марковані. Останні називають кольоропозначеннями фігурального характеру, що здатні виконувати образотворчо-виразні та естетичні функції. Оскільки у нашому дослідженні розглядаються не лише прикметники, що називають саме колір об'єкта, ми використовуємо як синоніми терміни *позначення кольору, кольоропозначення, кольороназва, колірна лексика*.

Пов'язуючи сенсорно-зорову оцінку художнього мовлення з показниками кольору і світла, кольоропозначення поділяють на дві групи: хроматична лексика, що позначає всі кольори, крім чорного, білого та сірого та ахроматична – білі, чорні та сірі відтінки.

Колірна емотивність прозових творів Томаса Гарді досягається, перш за все, завдяки використанню ієрархічно організованих лінгвостилістичних засобів, що дозволяють створити найбільш цілісний портрет емоційної поведінки персонажів-жінок та персонажів-чоловіків. Під колірною емотивністю у проведеному дослідженні розуміється одна з основних властивостей художнього тексту, емоціогенні знання якої актуалізуються через емотивно навантажені кольоропозначення, а саме за допомогою: показників колірної емотивності, тобто включених у текст емотивно навантажених слів, фраз, речень, які прямо або опосередковано за допомогою кольору втілюють авторські емоційні інтенції і моделюють ймовірні емоції адресата.

Художній текст розглядається як емотивний тип тексту, який відображає фрагмент емоційної картини світу автора, та виділяємо в якості його специфічної функції емотивну. Художній текст володіє емоціогенністю в більшій мірі, ніж будь-який інший тип текстів. Емоційний вплив художнього тексту, тим не менш, не залежить тільки від емотивного змісту, але від емоційного досвіду читача, його когнітивної компетенції.

Важливу роль у дослідженні емотивності кольоропозначень у художньому тексті відіграє контекст – сукупність формально-фіксуєчих умов, при яких однозначно проявляється зміст будь-якої мовної одиниці.

Спостерігається стійка тенденція до використання комплексного міждисциплінарного підходу до лінгвістичних досліджень, яку можна охарактеризувати як акцент на тому, що за кожним текстом стоїть мовна особистість, яка володіє системою мови, яка має свою соціальну стать і її репрезентацію у мові. Оцінка ролі гендерного стереотипу має дуалістичний характер. Стереотип виступає реальним засобом відтворення певного типу гендерних відносин, оскільки на мовленнєвому, ментальному і поведінковому рівні фіксує «очікування» соціуму і нормативну відповідь індивідів. З одного боку, гендерні стереотипи призводять до викривлення та спрощення соціальною середовища, заважають його адекватній оцінці, обмежують

поведінку особи низкою гендерних ролей та очікувань. Але з іншого боку, варто зважати на позитивні вияви гендерного стереотипу, які полягають у впорядкуванні та систематизації інформації про реальність та її та суб'єктів.

Колірна картина світу письменника – це фрагмент художньої картини світу, що відображає сукупне уявлення авторської свідомості про світ кольору, інтенціонально обумовлену систему емотивно-колірних смислів, в даному випадку, при характеристиці жіночих та чоловічих образів. Колірна картина світу формується на вербальному рівні за допомогою лексичних одиниць, що мають у своєму значенні сему «колір». Кольоропозначення розглядаються нами як результат вербалізації, з одного боку, колірного сприйняття, а з іншого – колірного концепту, що набуває текстову значимість у плані емоційно-оцінного сприйняття дійсності за гендерною спрямованістю.

Основою художніх творів Томаса Гарді є опозиція «жіноче/чоловіче», яка впливає на форму конфлікту між раціональним та емоційним. Такий дуалізм жіночого і чоловічого в творах Гарді полягає в тому, що все існуюче має визначену стать, а тому взаємини чоловіка і жінки і є основою Космосу. Реляція «жінка-чоловік» у прозових текстах літературних творів Гарді переносить нашу увагу від поетичних функцій жіночих та чоловічих персонажів до виконуваних ними соціальних, соціокультурних гендерних ролей: чоловік і жінка необхідні одне одному, між ними ніколи не було повної рівності та взаємності, але головний акцент письменник ставить на запереченні того, що жінка пасивна, інтелектуально обмежена чи не рішуча.

Загальний аналіз гендерних розбіжностей в характеристиці образів Томаса Гарді свідчить про значний вплив на персонажотворення з боку суспільно-історичної та культурно-літературної традиції тогочасної англійської літератури. За допомогою диференціації гендерних особливостей Томас Гарді надає особливої виразності та рельєфності своїм чоловічим та жіночим персонажам.

Ідіостильове поле кольору представлено у текстовому просторі романів Томаса Гарді десятьма семантичними мікрополлями: white (білий), black

(чорний), red (червоний), green (зелений), grey (сірий), yellow (жовтий), brown (коричневий), blue (синій/блакитний), pink (рожевий), violet (фіолетовий). Найбільшу кількість ахроматичних кольоропозначень становлять лексичні одиниці мікрополя «білий». Це пояснюється його здатністю виражати велику кількість емоцій, при чому, як позитивних, так і негативних. Крім того, білий колір у Томаса Гарді є символом моральної чистоти, щирості, наївності, недосвідченості. Саме такими рисами наділені головні героїні аналізованих романів, в той час, як при описі чоловічих персонажів домінують кольори темного ахроматичного ряду.

Хроматична палітра колірної картини світу Т. Гарді надзвичайно широка, розгалужена й майстерно нюансована. Будь-який опис – портретний, пейзажний, урбаністичний – наділяються колірними ознаками. Автор часто нагнітає колірну ознаку засобом градації колірного тону, метафоричних переосмислень і порівнянь, колірного контрасту, створюючи контексти з високою концентрацією емотивно навантажених кольоропозначень.

Семантичне поле хроматичної колірної палітри у колірній картині світу Томаса Гарді включає у себе сім мікрополів: *red, green, yellow, brown, blue, pink, violet*. Характерним для прозових творів т. Гарді є надання переваги давньому трьохколірному архетипу – чорний, білий, червоний, який збагачується концептуальною значимістю зеленого кольору, що використовується в естетичній функції для опису середовища існування героїв у співзвуччі або в контрасті з їх почуттями та емоціями.

Колірна лексика Т. Гарді при описі чоловічих та жіночих персонажів характеризується високим комунікативно-прагматичним потенціалом, співвіднесеністю з художнім образом. Пріоритет ахроматичних кольорів створює трагічну тональність досліджуваних художніх творів. Семантичне ускладнення та збільшення прагматичного потенціалу темних кольорів відбувається по мірі поглиблення психологізму: найвищого ступеня емоційності темна палітра набуває в кульмінаціях романів, в центрі яких знаходяться трагічні долі головних героїв. У функціонально-семантичному

полі хроматичних кольорів найбільшою репрезентативністю володіє мікропіле червоного кольору. Динаміку у бік збільшення компонентів червоного в досліджуваних романах можна вважати свідченням його амбівалентності – від споконвічно позитивного, стимулюючого активність символу до маркера дратівного збудження, напруженості, небезпеки. Показовим для колірної картини світу Гарді є функціональна активність і високий прагматичний потенціал мікрополя зеленого кольору, складові якого виконують естетичну функцію при описі середовища проживання героїв .

У художньому світі Томаса Гарді при дослідженні гендерних особливостей емотивно навантажених кольоропозначень, колір виступає носієм певного характеру, настрою, почуття, при цьому психологічний стан як самого автора, так і трагічна домінанта його героїв формують колорит картини світу письменника. Емотивно навантажені кольоропозначення як маркери гендерного спілкування розкривають особливу виразність та рельєфність чоловічого та жіночого персонажотворення.

На противагу характеристиці Тесс, традиційно «сильні» чоловічі характери (Алек, Енджел) під час зіткнення з жіночим образом розкриваються в усій своїй внутрішній слабкості, моральній неспроможності (про що свідчать результати кількісного та якісного аналізу реконструкції семантики гендерних особливостей емотивно навантажених кольоропозначень у художньому світі Томаса Гарді на прикладі романів «Тесс із роду д'Ербервіллів» та «Джуд Непомітний»). Другорядні персонажі, які традиційно для Гарді виступають у ролі «хору», ніби доповнюють образ Тесс, підкреслюючи його силу, жіночність, своєрідність. У романі «Тесс із роду д'Ербервіллів» символіка жіночого начала формує особливий міфопоетичний простір роману. Концепцією унікальності жіночої природи пронизані всі шари твору. У «Тесс із роду д'Ербервіллів» відбувається зміна гендерних акцентів, виражена через «диспозицію» героїв (головна героїня – жінка), контекстуальну символіку твору. Автор підкреслює виняткову жіночність Тесс. Але ця жіночність не зменшує її сили, рішучості, протиставленої

слабкості деградуючої «сильної» статі, що представлена «захисником» Алеком д'Ербервіллем, «ангелом-охоронцем» Енджелом Клером.

Досліджуючи концепцію гендерної особистості у творі «Джуд Непомітний», можна відчуті зовсім інше ставлення автора до головного героя. У романі зберігається тенденція до зображення одного героя, вона гранично підкреслена назвою роману – ім'я головного персонажа знову виноситься в заголовок твору. Однак тут відбувається зміщення акцентів на чоловічий характер (порівняно зі зміщенням гендерних акцентів, що відбулося в попередньому романі). Ідея переорієнтації культури на жіночу символіку, безумовно, домінує і в цьому творі – завершення циклу символічно поєднується з внутрішньою тенденцією останнього твору про завершення епохи патріархату. Цілковита руйнація і деградація «уесекського» типу характеру, знецінення чоловічого (Джуд) і домінування жіночого начала (Сью та Арабелла) втілюється в сюжетній лінії (смерть Джуда), диспозиції характерів (традиційний для Гарді «любовний трикутник»: один жіночий персонаж і два чоловічих набуває форми дзеркальної проекції: один чоловічий персонаж і два жіночих).

Кількісне переважання одиниць мікрополів як ахроматичних кольорів (61%) так і хроматичних кольорів (57%) у зображенні жіночих образів, їх синонімічна розгалуженість, переважно позитивна емоційна оцінність, тонка колірна диференціація і відтінкове нюансування є свідченням зміни гендерного акценту в бік домінування жіночого начала та руйнації патріархальних стереотипів у світосприйнятті автора.

Представлена в дослідженні методика аналізу може бути поширена на вивчення гендерних особливостей колірної емотивності у художній прозі інших авторів. Крім того, результати дослідження надають поштовх до подальших розвідок у вивченні категорії гендерної специфіки колірної емотивності в межах лінгвокогнітивної парадигми.

RESUME

The diploma paper «Gender Peculiarities of Colour Emotivity in Thomas Hardy's Prose» deals with the gender peculiarities of transferring emotional information by the units of the lexical-semantic field «COLOUR» in a literary text on the basis of T. Hardy's novels «Tess of the d'Urbervilles» and «Jude the Obscure». The role of emotively charged colour names in the context of gender aspect in estimative perception of the personages is studied.

The topicality of the research is ensued by the anthropological direction of the modern linguistic study and by the need of more complex analysis and interpretation of linguistic expression of emotions using gender differentiation. In this research, the functional-pragmatic specificity of colour is emphasized in the structure of consciousness of the subject as a native speaker of a particular sex and his place in individual author's worldview. There is a considerable amount of scientific publications on the subject under consideration ranging from the works of P. Kay, B. Berlin, V.I. Shakhovsky, L.G. Babenko and others, who represent controversial opininios on the problem.

The object of the research is gender-specific emotively charged colour names in T. Hardy's novels «Tess of the d'Urbervilles» and «Jude the Obscure». **The subject of the research** is communicative and pragmatic features of gender-specific emotive colour names and their role in the formation of the individual author's world view. **The research methods** applied in the investigation are: the descriptive method in all its variations (observation, generalization, interpretation, and classification), the contextual, component, comparative analysis and elements of quantitative research methods.

The aim of the research is to identify gender peculiarities of emotively charged colour names, the latter being the integral components of Thomas Hardy's individual vision of the world.

To achieve the aim set the following **tasks** were formulated:

- 1) to clarify the concept of color emotiveness in linguistic science;

2) to define the writer's colour vision of the world with relevance to the fiction language and vision of the world;

3) to investigate the structural and semantic organization of the idiostylistic colour field in Thomas Hardy's novels «Tess of the d'Urbervilles» and «Jude the Obscure»;

4) to single out basic language means of explicating the emotional information in the textual continuity of Th. Hardy's novels;

5) to analyze the gender, communicative and pragmatic peculiarities and the textual interaction of chromatic and achromatic colours on the basis of the novels «Tess of the d'Urbervilles» and «Jude the Obscure»;

6) to determine gender peculiarities of the pragmatic message of colour names, the latter being the markers of the author's individual emotional and estimative colour perception, to identify the interaction of colour names in the psychological representation of the personage's individuality.

The scientific novelty of the research lies in the comprehensive analysis of gender differentiation of emotively charged colour names in Th. Hardy's prose fiction. The priority of the achromatic colour lexical means in the writer's tragic fiction world is verified.

The paper has its **theoretical value** due to its contribution to the current research on emotiology as well as further elaboration of general problems of linguostylistics, in particular the study of contextual usage of gender-specific emotively charged colour names and their style-forming functions.

The practical value of the work is that the materials and results of the research can be employed in philological analysis of literary texts and in the course of emotiology, linguostylistics, cognitive linguistics and English literature.

Chapter One focuses on the definition of colour and its systematic and symbolic character, the problem of interaction of colour and emotional experience, the study of the textual category of gender emotivity and its components, the influence of gender stereotypes on a human communicative behavior. **Chapter Two** is devoted to the basic means of transferring gender-specific emotional information in

the context of Th. Hardy's novels «Tess of the d'Urbervilles» and «Jude the Obscure», the analysis of gender emotivity of the writer's priority colour names and their role in the micro- and macrocontext of the novel.

In the course of the investigation we came to the following **conclusions**:

1. Colour names can be defined as lexical units that nominate the perceptual colour category which corresponds to the colour image. The explication of the emotional potential of colour names and the process of acquiring new senses is realized in different lexical-semantic and text conditions.
2. Emotivity is the basic category of a literary text that relates with its emotive knowledge and finds its realization through emotively charged text components which embody the author's emotional intentions and stimulate the reader's emotions which are connected with the perception and interpretation of textual reality.
3. The writer's colour vision of the world, being an integral part of his artistic world view, presents the author's generalized individual perception of colour reflection in the system of connotative, symbolic and aesthetic color meanings.
4. The idiostylistic colour field in Th. Hardy's textual continuity is presented by 10 semantic microfields: "white", "black", "red", "green", "grey", "yellow", "brown", "blue", "pink" and "violet". There is a prevalent use of white in the characteristics of the female characters, while the description of the male characters is oriented on the wide usage of black. Also, there are gender differences in the use of chromatic palette in different contexts.
5. The priority of the achromatic colour names while describing male and female characters in Th. Hardy's visionary world is caused by their high communicative and pragmatic potential, relevance with artistic imagery, regular repetitions and dominant position in the text. In the functional-semantic field of chromatic colours the colour name "red" has the highest representativeness and concentration, which generally indicates a common feature of many writers – the usage of archetypal triad colour: white-black-red.

6. Deeping the personage's psychological analysis the author functionally complicates the gender differentiation of the emotively charged colour names which become a unique key to Th. Hardy's puzzle of the world perception.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бабенко Л.Г. Лингвистический анализ художественного текста. Теория и практика: Учебник; Практикум / Л.Г. Бабенко, Ю.В. Казарин. – 2-е изд. – М.: Флинта: Наука, 2004. – 496 с.
2. Базыма Б.А. Цвет и психика / Б.А. Базыма. – Харьков: ХГУ, 2001. – 172 с.
3. Барышникова Г.В. Гендерные различия эмоционального коммуникативного поведения художественных партнеров (на материале французской литературы ХУП-XX вв.): Автореф. дис. канд. филол. наук: 10.02.19 / Г. В. Барышникова. – Волгоград, 2004. – 24 с.
4. Берлин Б. Основные цвета: их универсальность и видоизменения / Б. Берлин, П. Кей. – М.: Наука, 1969. – 520 с.
5. Бессонова О.Л. Оценочный тезаурус английского языка: когнитивно-гендерные аспекты / О.Л. Бессонова. – Донецк: ДонНУ, 2002. – 362 с.
6. Борисенко Н.Д. Гендерный аспект репрезентации персонажной речи в английских драматических произведениях конца XX столетия: Автореф. дис. канд. филол. наук: 10.02.04 / Н.Д. Борисенко. – Киев, 2003. – 20 с.
7. Вежбицкая А. Семантические универсалии и описание языков / А. Вежбицкая. – М.: Языки русской культуры, 1999. – 780 с.
8. Величко А.А. Коммуникативно-прагматические особенности цветообозначений в текстовом пространстве романов Томаса Гарди: дис. на соискание научн. степени канд. филол. наук: 10.02.19 / Величко Алеся Александровна. – Ставрополь, 2010. – 224 с.
9. Венкель Т.В. Синтагматичні, парадигматичні та епидигматичні характеристики прикметників на позначення кольору в англійській мові: автореф. дис. на здобуття наук, ступеня канд. филол. наук: 10.02.04 / Т.В. Венкель. – Львів, 2004. – 20 с.
10. Воробьева О.П. Эмотивность художественного текста и читательская рефлексия / О.П. Воробьева // Язык и эмоции. – Волгоград: Перемена, 1995. – С. 240-246.

11. Генезис гендерної диференціації мовлення // Наукові записки Вінницького держ. пед. ун-ту ім. М. Коцюбинського. Серія Філологія. – Вінниця: Вінницьк. держ. пед. ун-т ім. М. Коцюбинського-2000. – Вип. 2.—С. 191-193
12. Гинзбург Л.Я. О литературном герое / Л.Я. Гинзбург. – Ленинград: Совет. писатель. Ленинград. отд-ние, 1979. – 222 с.
13. Гладько С.В. Эмотивность художественного текста: семантикокогнитивный аспект (на материале современной англоязычной прозы): автореф. дис. на здобуття наук, ступеня канд. філол. наук: спец. 10.02.04 «Германські мови» / С.В. Гладько. – К., 2000. – 19 с.
14. Головенченко А.Ф. Томас Гарди // История зарубежной литературы XX века. 1871–1917 / А.Ф. Головенченко. – М.: Просвещение, 1989 – С.253-257.
15. Горобець В.Й. З історії назв кольорів в українській мові Н Культура слова. Респ. Міжвідомчий збірник. – К.: Наукова думка, 1997. – Вип.12 – С. 56-65.
16. Гудина Т.Е. Цвет как эстетическое и художественное явление / Т.Е. Гудина // Философские науки. – М.: узд-во МГУ, 1986.-№3. – С. 83-90.
17. Денисова А. Вопросы гендерной терминологии и гендерная грамотность. Диалог российских и американских женщин / А. Денисова, Г. Гришина. – М.,12 с.
18. Джадд Д., Вишнецки Г. Цвет в науке и технике/ Д. Джад, Г. Вишнецки // Пер. С англ. – М., 1978. – С. 433-435.
19. Кириленко Т.С. Емоційна сфера особистості / Т.С. Кириленко. – Київ: Либідь, 2007. – 253 с.
20. Кирилина А.В. Развитие гендерных исследований в лингвистике / А.В. Кирилина. – Иваново, 1998. – С. 51-58.
21. Кирилина А.В. Гендерные стереотипы, речевое общение и «деловая» лексика. В кн.: Имидж женщины-лидера / А.В. Кирилина. – Иваново, 1998. – С. 65-85.
22. Кирилина А.В. Гендерные аспекты языка и коммуникации: Автореф. дис. на соиск. учен. степ. д-ра. філол. наук / А.В. Кирилина. – М., 2000. – 40 с.

23. Кириченко А.П. Структурно-семантичні типи назв кольорів в східнослов'янських мовах // Питання українського мовознавства. – Кн. IV/ А.П. Кириченко. – Львів, 1960. – С. 127-136
24. Ключко О.И. Методология гендерных исследований: современное состояние и актуальные проблемы / О.И. Ключко. – Саранск: Мордов. гос. ун-т, 2008. — 207 с.
25. Кнапп М.Л. Невербальные коммуникации / Кнапп М. Л. – М.: Наука, 1978. –308 с.
26. Козак Т.Б. Слово rot «красный», его семантика и происхождение в немецком языке // Часопис «Мова». – Вип. 3 – 4. – Одеса: ОДУ, Астропринт, 1999. – С. 70-73
27. Козачишина О.Л. Лінгвістичні прояви гендерних характеристик англословних художніх текстів (на матеріалі американської прози ХХ сторіччя): автореф. дис. канд. філол. наук: 10.02.04 / О.Л. Козачишина. – К., 2003. – 20с.
28. Комина Е.В. Модели цветообозначений в современном английском языке: Учеб. Пособие / Е.В. Комина. – Калинин, 1977. – 77 с.
29. Комова Т.А. Цветообозначения как объект категоризации (на материале русского и английского языков) / Т.А. Комова // Когнитивные аспекты языковой категоризации. – Рязань, 2000. С. 76-82.
30. Коттхофф Х. Гендерные исследования в прикладной лингвистике (перевод М.В. Томской) // Гендер и язык / Московский гос. лингвистический ун-т: Лаборатория гендерных исследований. – М.: Языки славянской культуры, 2005. – С . 563-622.
31. Красных В.В. Основы психолингвистики и теории коммуникации / Красных В.В. – М.: ИТДГК «Гнозис», 2001. – 270 с.
32. Крупа М. Лінгвістичний аналіз художнього тексту / М. Крупа. – Тернопіль: Підручники і посібники, 2005. – 416 с.
33. Кудря О. Похідні ад'єктивні одиниці зі вторинним колоративним значенням в українській та англійській мовах: семантичні групи та механізми

- їх словотворення / О. Кудря // Лінгвістичні студії. – 2009. – Вип. 18. – С. 114-118.
34. Куслик А.М. Роль прилагательных, обозначающих цвет, в лексической системе современного немецкого языка: автореф. дис. на соискание ученой степени канд. филол. наук: спец. 10.02.04 «Германские языки» / А.М. Куслик. – Д., 1967. – 20 с.
35. Кухаренко В.А. Интерпретация текста / В.А. Кухаренко. – М., 1988. – 387 с.
36. Лакофф Р. Язык и место женщины // Введение в гендерные исследования. Часть II. Хрестоматия / под ред. С.В. Жеребкина. – Харьков: ХЦГИ, 2001; СПб.: Алетейя, 2001. – С. 784-798.
37. Літературна традиція у світлі гендерної теорії // Мова і культура. – К.: Видавничий Дім Дмитра Бураго. – 2000. – Вип. 2. – Т. 3. – С. 200-205.
38. Леонтьев А.Н. Потребности, мотивы, эмоции / А.Н. Леонтьев // Психология эмоций. Тексты. – М., 1984. – С. 162-171.
39. Маслова В.А. Коммуникативный подход к проблеме эмотивности текста / А.В. Маслова // Коммуникативные аспекты значения. – Волгоград, 1990. – С.148-156.
40. Мартинюк А.П. Гендер як конструкт дискурсу / А.П. Мартинюк // Дискурс як мисленнево-комунікативна діяльність // Дискурс як когнітивно-комунікативний феномен. Монографія / Під загальн. ред. І.С. Шевченко. – Харків: Константа, 2005. – С. 295-318.
41. Москович В.А. Система цветообозначений в современном английском языке // Вопросы языкознания. – 1960. – №6. – С. 83–87.
42. Невструева А.А. Поэтика художественного слова в контексте лингвистического поворота на рубеже XIX-XX вв. // А.А. Невструева. – Вісн. Дніпропетр. ун-ту. Літературознавство. Журналістика. – Д.: Вид-во ДНУ, 2007. – Вип. 1. – С. 146-150.
43. Попова З.Д. Общее языкознание / З.Д. Попова. – Воронеж: Наука, 1987. – 351 с.

44. Серебрякова С.В. Семантика дистрибутивности лексических параметров слова / С.В. Серебрякова. – Ставрополь: Изд-во СГУ, 2001. – 160 с.
45. Соколовская Ж.П. Опыт системного описания семантических отношений в лексике (на материале русских имен прилагательных): автореф. Дис. На соискание ученой степени д-ра филол. наук: спец. 10.02.04 «Германские языки» / Ж.П. Соколовская – Киев, 1981. – 28 с.
46. Ткаченко О.Б. Українська мова і мовне життя світу / Ткаченко О.Б. – К.: Спалах, 2004. – 272 с..
47. Фрумкіна Р.М. Цвет, смысл, сходство. Аспекти психолингвистического анализа / Р.М. Фрумкіна. – М.: Наука, 1994. – 175 с.
48. Шаховский В.И. Общие вопросы лингвистической теории эмоций // Язык и эмоции / В.И. Шаховский. – Волгоград, изд-во ВШУ, 1995. – 250 с.
49. Шелепова Н.В. Контекстуальная эмотивность единиц лексико-фразеологического поля «цвет» (на материале англоязычной художественной прозы XX века): дис. на соискание ученой степени канд. филол. наук: спец. 10.02.04 «Германские языки» / Н.В. Шелепова. – Волгоград, 2007. – С. 217-220.
50. Berlin B., Kay P. Basic Color Terms: Their Universality and Evolution. – Berkeley and Los Angeles: Univ. of California Press, 1969. – 178 p.
51. Birren F. Color psychology and color therapy: A factual study of the influence of color on human life. – N.Y.: Putman press, 1961. – 302 p.
52. Bloomfield L. Language / L. Bloomfield. – London: George Allen & Unwin Ltd., 1935. – 566 p.
53. Casson R.W. Russet, Rose, and Raspberry The Development of English Secondary Color Terms / R.W. Casson // Journal of Linguistic Anthropology. – 1994. – Vol. 4. – №1. – P. 5-22.
54. Clyde H. The Love Attitudes Scale: Short Form: Abstracts / H. Clyde, S. Hendrick, A. Dicke // Journal of Social and Personal Relationships, 1998. – P. 147-159.

55. Coates J. One-at-a-Time: The Organization of Men's Talk // Language and Masculinity. Ed. by Sally Johnson and Ulrik Hanna Meihof. – Blackwell Publishers Ltd, 1997. – 244 p.
56. Davies I.L.R. A Practical Field Method for Identifying Probable Basic Color Terms / I.L.R. Davies, G.G. Corbett // Languages of the World. – 1995. –№ 9 (1). – P. 25-36.
57. Eckes T. Features of Men. Features of Women: assessing stereotypic beliefs about gender subtypes / T. Eckes // British journal of social psychology. – Blackwell Publishers Ltd, 1994. – 123 p.
58. Fischer A. Emotion concepts as a function of gender: an introduction to the psychology, anthropology and linguistics of emotion. – Dordrecht, Netherlands: Kluwer Academic Publishers, 1995. – 474 p.
46. Heller A. A Theory of Emotions / A. Heller. – Assen, 1979. – 132 p.
59. Kay P. Color Appearance and the Emergence and Evolution of Basic Color Lexicons / P. Kay, L. Maffi // American Anthropologist, 101, 1999. – 743 p.
60. Palmer F.R. Descriptive and Comparative Linguistics.–London: Faber & Faber. 1998. – 431 p.
61. Wierzbicka A. The meaning of color terms: semantics, culture and cognition / Wierzbicka // Cognitive Linguistics. Volume 1, Issue 1. – ISSN, 1990. – P. 99-150.
62. Wyler S. Colour and language: colour terms in English / S. Wyler – Tubingen: Gunter Narr Verlag, 1992. –P. 161-164.

ДЖЕРЕЛА ІЛЮСТРАТИВНОГО МАТЕРІАЛУ

63. Hardy T. Jude the Obscure / T. Hardy. – Moscow: Foreign Languages Publishing House, 1959. – 475 p.
64. Hardy T. Tess of the D'Urbervilles / T. Hardy. – London: Penguin Popular Classics, 1994. – 507 p.

ДОВІДКОВА ЛІТЕРАТУРА(СЛОВНИКИ)

65. Ахманова О.С. Словарь лингвистических терминов / О.С. Ахманова. – М.: Сов. энциклопедия, 1966. – 571 с.
66. Кубрякова Е.С. Краткий словарь когнитивных терминов / Е.С. Кубрякова,
67. Демьянков, Ю.Г. Панкрац Ю.Г. – М.: Изд-во ИЯЗ РАН, 1996. – 536 с.
68. Лингвистический энциклопедический словарь / Гл. ред. В.Н. Ярцева. – М.: Сов. энциклопедия, 1990. – 685с.
69. The American Heritage Dictionary [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.amazon.com/American-Heritage-Dictionary-English-Language/dp/0618701729>
70. The Concise Oxford Dictionary of Current English. Oxford, 1984. – 1260 p.
71. Longman Dictionary of the English Language published by the Penguin Group, London, England, 1995. – 1890 p.
72. Longman Exams Dictionary [managing editor Stephen Bullon]. – Harlow: Pearson Education Limited, 2006. – 1833 p.
73. Longman Language Activator The world's First Production Dictionary Longman Group UK Limited Longman House, Burnt Mill, Harlow, England, 1994. – 1587 p.
74. Merriam – Webster Online. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.merriam-webster.com/info/about-our-ads.htm>
75. Online Etymology Dictionary by Douglas Harper. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: [http:// www.etymonline.com/](http://www.etymonline.com/)
76. Oxford Advanced Learner's Dictionary of Current English Oxford University Press, 1974. A. S. Hornby with the assistance of A. P. Cowie, J. Windsdor Lewis. – 1054 p.
77. Webster's Third New Dictionary of the English Language, unabridged: a Merriam-Webster: 1993. V (1 – 3). – 1061 p.